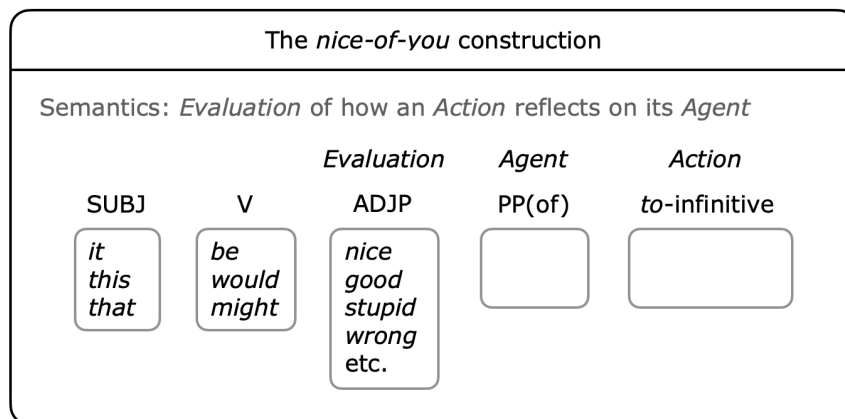

A szintaktikai konstrukciók reprezentálása
analógiás viszonyok összefonódó gyűjteményeiként

Összefoglaló

A konstrukciós nyelvtan nevű nyelvészeti irányzatban – mint ahogy más nyelvészeti irányzatokban is – elterjedt gyakorlat a szintaktikai konstrukcióknak az absztrakt szintaktikai kategóriákkal való leírása és elemzése, ld. a lenti ábrán (Goldberg és Herbst, 2021: 302) a *V*, *ADJP* stb. címkéket. Az ilyen kategóriák használata legalább két probléma miatt nehezzé teszi a konstrukciós nyelvészeti elemzések értelmezését:

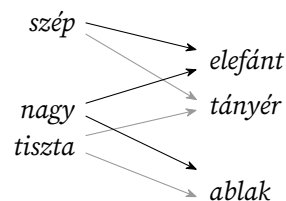
- nem szokás az elemzésekben expliciten és kimerítően meghatározni azokat a kritériumokat amik alapján eldönthető lenne hogy egy szó beletartozik-e egy adott szintaktikai kategóriába: Crystal (1966) és Croft (2001: 41–45) általánosan az elméleti nyelvészeti gyakorlatban mutatnak rá erre, és
- nem szokás az elemzésekben azzal foglalkozni hogy a szintaktikai kategóriákat és a belőlük összetevődő konstrukciókat hogyan lehetséges elsajátítani valamennyi nyers nyelvi adatból: Adger (2013) leírja hogy a konstrukciós nyelvtan számára ez azért jelentős probléma, mert a konstrukciós nyelvészek azt állítják hogy van elméletük arra hogy hogyan történik a konstrukciók elsajátítása.

1. ábra. Goldberg és Herbst (2021: 302) konstrukció-reprezentációja (az *It's nice of you to join us* típusú mondatok elemzésére; a szerző formázásában)

Az előadásban egy olyan elméletet mutatok be amivel megoldható ez a két probléma: az első probléma úgy oldható meg hogy az elmélet nem hivatkozik absztrakt kategóriákra a konstrukciók leírásaiban, hanem mindig csak a konkrét nyelvi tapasztalatokra és a közöttük fennálló hasonlósági és gyakorisági viszonyokra hivatkozik, a második probléma pedig úgy oldható meg hogy az elmélet része egy olyan algoritmus ami a nyers nyelvi adatokban általa megfigyelt hasonlósági és gyakorisági viszonyok segítségével tud elemezni olyan szókapcsolatokat is amik nem fordultak elő az adatokban.

Ez az algoritmus a következőképpen működik. Tegyük fel hogy a *szép ablak* egy még nem látott szókapcsolat aminek a jólformáltságára az algoritmusnak bizonyítékot kell keresnie az általa már látott adatokban. Ezt a bizonyítékot a lenti ábrának megfelelően keresi: megnézi hogy milyen *A B* szókapcsolatokra igaz hogy a *szép B*, *A B* és *A ablak* szókapcsolatok mind szerepeltek az adatokban. Minél több ilyen analógiás bizonyítékot talál a modell, és minél gyakoribbak az analógiákat alkotó szókapcsolatok ahhoz képest hogy az *A* és *B* szavak önmagukban mennyire gyakoriak, annál biztosabb lesz az algoritmus abban hogy a *szép ablak* szókapcsolat jólformált.

2. ábra. Analógiás bizonyítékok a *szép ablak* szókapcsolatra

Az előadásban bemutatom, hogy

- a fenti algoritmus valódi nyelvi adatokon jól teljesít más, viszonylag jónak számító algoritmusokhoz képest (pl. az ún. Kneser–Ney módszerhez képest, ld. Jurafsky és Martin, 2023: 17–20) és sokszor intuitívan helyes szintaktikai analógiákat talál, és hogy
- az algoritmus mögötti elmélet értelmezhető úgy mint egy konkrét megfogalmazása annak az ötletnek hogy a szintaktikai konstrukciók nem léteznek önállóan, hanem csak emergens tulajdonságai a nyelvi tapasztalataink közötti hasonlósági és gyakorisági viszonyok rendszerének – egy szintaktikai konstrukció ebben az elméletben nem más mint a fent leírt analógiás bizonyítékoknak egy összefonódó gyűjteménye.

Hivatkozások

Adger, David. 2013. Constructions and grammatical explanation: Comments on Goldberg. *Mind & Language*, 28(4), 466–478.

<https://doi.org/10.1111/mila.12027>

Croft, William. 2001. *Radical Construction Grammar: Syntactic theory in typological perspective*. Oxford, England: Oxford University Press.

<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198299554.001.0001>

Crystal, David. 1966. English. *Lingua*, 17(1-2), 24–56.

[https://doi.org/10.1016/0024-3841\(66\)90003-9](https://doi.org/10.1016/0024-3841(66)90003-9)

Goldberg, Adele és Thomas Herbst. 2021. The nice-of-you construction and its fragments. *Linguistics*, 59(1), 285–318.

<https://doi.org/10.1515/ling-2020-0274>

Jurafsky, Dan és James H. Martin. 2023. N-gram language models. In D. Jurafsky and J.H. Martin, *Speech and language processing* (ch. 3). 3rd ed. draft.

<https://web.stanford.edu/~jurafsky/slp3/>